

**Министерство Образования Республики Саха «Якутия»
Муниципальное учреждение «Муниципальный орган самоуправления образования»
Муниципальное бюджетное образовательное учреждение
«Кюндяинская СОШ» им. Б.Н.Егорова»**

**«Саха ункуутун нунуе о5ону чел олоххо,
чэгиэн- чэбдик турукка, кэрэ эйгэ5э уһуйуу»**

Суруйда: салайааччы Менякова Л.И.

Ункуу - кийэхэ теребут норуотун тынын инэрэргэ, кэрэни кэрэхсиир, утуену ейдуур абыныгас санаалаах, амарах сурэхтээх, эт-хаан етгунэн чэбдик, кыанар-кыахтаах айыы-хаан сиэнэ буола силигилээн тахсарыгар куус-кеме буолар.

Ункуу - хас биирдии норуот елбет-суппэт, симэлийбэт баай культууратын биир кэрэбэлиэ керунэ буолар.

Ункуу „унк“ диэн тылтан теруттээх. Ол туьунан Р.К. Маак 1853-54 сыллардаахха суруйбута: «Танец по якутски-ингкюю, что собственно значит «поклон» и происходит от глагола «инг», «ингебинь»-«нагибаться», «кланяться». Р.К.Маак «ингкюю» диэн суруйбута сахалыы «ункуу» буолар. Былыр сахаларга ункуу диэн тылы тэнэ битии диэн тыл туттуллара. Ол эбэтэр ункуу-битии диэн буолар. Ункууьуттэр диэни кытта тэннэ битииьиттэр диэн тыл элбэхтик туттуллара. Ол туьунан Н.Е. Петров суруйар: «Кроме древнего слова ункуу-танец, первоначально обозначавшего «поклонение, моление», известно также слово «битии» «пляска», происходящее от глагола «битии», «приплясывать».

Ункуу-битии дьону уердэр-кетутэр, хомойбутун туора кыйдыыр, саппабырбыт санаатын сайгыыр. Ити барыта доруобай буоларга улахан кедьуустээх.

Сыала:

Саха терут культууратын ункуу ненуе о5о этин – хаанын, ейун – санаатын, сайдыытын уьугуннарыы. Сырдыкка, кэрэбэ, чел олоххо тардыһарын ситиһии.

Соруктара:

- Ебугэлэрбит оонньууларын билии
- Ункуу ис хобоонун ырытыы
- Атын омук ункуутун билии
- О5о талаанын, дьобурун сайыннаран чочуйуу
- Уерэх тас етгугэр о5о дьарыктаах буолуутун ситиһии
- Сыанаба хайдах тутта-хапта сылдьарга уерэтии

Программа туьумэхтэрэ:

Кыра белех.

- Эти-хааны уьугуннарыы.
- Уцкуу хаамыытын уерэтии.

1. Дьирэцкэй.
2. Кун сардацатыныы оонньообун.
3. Иннигэр кэннигэр ерутэ ойоот, кылыыцкайдаан эргитии.
4. Ицнэцнээн хаамыы.
5. Чыычаах кетуутэ.
6. Ерутэ ыстацалааьын.
7. Киэцник хардыылаан сууруу.
8. Илиилэрин ерутэ анньа, анньа ыстацалааьын.
9. Атах тэпси.
10. Уца, хацас атахтарын кетебен ойуу.
11. Саха оонньоуулар.

Орто белех.

- Эти-хааны уьугуннарыы.
- Уцкуу хаамыытын уерэтии.

1. Дьиэрэцкэй араастара.
2. Атах тэпси и араастара.
3. Тэй-тэй.
4. Тилэх тэпси и.
5. Битии.
6. Тицилэх уктээбин.
7. Ыстацалааьын араастара.
8. Саха оонньуута.

Улахан белех.

- Эти-хааны уьугуннарыы.
- Уцкуу хаамытын уерэтии.

1. Дьизэрэцкэй араастара.
2. Оьуохай хаамыта.
3. Оьуохай керуцэ.
4. Чохчоохой.
5. Кылайыы.
6. Ыстаца араастара.
7. Буур.
8. Араас омук уцкуутун уерэтии.

Дьарык тумугэр оҕо билэр буолар:

- Саха уцкуутэ уйэттэн - уйэбэ сайдытытн.
- Саха тацаын араастарын.
- Ебугэ оонньуутун, культурнай сынньалацын.
- Уцкуу ис хобоонун.

Дьарык тумугэр оҕо сатыыр буолар:

- Саха намыын уцкуутун.
- Музыканы истэн таба хамсаныыны.
- Сценаба тутта-хапта сылдыары.
- Эн-хаан еттунэн имигэс буолар.

Тумугун туохха керебун.

Оҕо иллэц кэмигэр дьарыктаах буоллабына, бириэмэтин септеехтук, туьалаахтык атаарар. Уцкуугэ эрчилиннэбинэ этэ-хаана сайдар, бебе туруктаах кьи буолар. Сырдыкка-кэрэбэ, чел ейге – санааба,чэгиэн –чэбдик олоххо тардыьыта кууьурэр. Сценаба тутта-хапта сылдыыы быраабылатын билэр буолар. Бэйэтин бэйэтэ сыаналаныытын тумугэр, олоххо бебе тирэхтээх кьи буола улаатар.

Салайааччыга кеме литературалар:

1. Колодницкий Г.А. «Музыкальные игры, ритмические упражнения и танцы для детей».
2. Сивцева М.З. «Оьоохай – Саха уцкуутэ» Дьокуускай 1993 с.
3. Сивцева М.С. «Оьоохай туьунан» Дьокуускай 1989 с.
4. Петров Н.Е. «Айыы уцкуутэ» Дьокуускай 2000 с.
5. Петров Н.Е. «Оскуола5а оьоохай» Дьокуускай 1989 с.
6. Мохотчунова А. «Якутские узоры» Якутск 1977 с.